

Перспективи ЄС та України: візії українських студентів **Гурій Б.Б., Климанська Л.Д.**

Потреба переведення євроінтеграції з рівня загальних декларацій на рівень практичних дій потребує активного застосування PR-технологій, які дають можливість перекласти цю проблему на мову зрозумілу для різних груп громадськості, наблизити її до кожного пересічного громадянина, його інтересів і потреб. Натомість існує проблема, що заважає активному застосуванню PR-технологій в державній підтримці європейської інтеграції, пов'язана з помітною односторонністю інформаційних повідомлень, що друкуються в урядових ЗМІ. Дискусія з цього питання могла би бути корисною для пробудження української громадськості та формування свідомого вибору шляху європейської інтеграції. Крім того, наявність альтернатив і аналіз їх переваг та недоліків завжди підвищує рівень довіри до обраного рішення, хоча, зрозуміло, й може ускладнювати позиції прихильників європейського вибору. Формування громадської думки стосовно євроінтеграції України має відбуватися не хаотично, а у визначеній послідовності, яка відображає, перш за все, природний шлях руху думок громадськості до усвідомлення проблеми та шляхів її вирішення. Відправною точкою на цьому шляху має бути діагноз думок громадськості щодо нинішнього стану євроінтеграції України в ЄС. Важливим в цьому відношенні має бути аналіз візій студентської молоді.

Дослідження «**Перспективи ЄС та України: візії українських студентів**» проведене серед студентів українських вишів з метою вивчення розуміння та бачення ними майбутнього ЄС та місця України в ньому.

Дослідження було реалізовано протягом грудня – квітня 2016 року Національним університетом «Львівська політехніка» за підтримки підкомітету Верховної Ради України. В межах дослідження опитано 909 студентів з 4 університетів України: Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів), Одеський національний політехнічний університет (м. Одеса), Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ), Східноукраїнський національний університет імені В. Даля (м. Луганськ).

Основні дослідницькі завдання:

- ✓ з'ясувати обізнаність студентів щодо ЄС;
- ✓ визначити, які переваги (в уявленнях студентів) отримує країна від членства в ЄС;
- ✓ дослідити думки студентів про можливі причини розпаду ЄС;
- ✓ з'ясувати напрями національної політики для України у міркуваннях студентів;
- ✓ дослідити, яким чином має відбуватись співпраця України та ЄС;
- ✓ визначити думку українських студентів щодо впливу вступу України в ЄС на розвиток україно-російських відносин;
- ✓ визначити, який вплив матиме вступ України до ЄС особисто для українських студентів.

Обґрунтування аналітичних процедур

Критерієм відбору одиниць опитування слугувала їх територіальна розміреність, зокрема, проведення опитування у вказаних університетах дало можливість оцінити думку студентів з усіх регіонів України.

Дослідження проводилось методом анкетування. Вибіркова сукупність становить 909 студентів вищих навчальних закладів України. У дослідженні застосовувалася багатошарова стратифікаційна квотна вибірка. Квотами в соціологічному дослідженні виступали соціально-демографічні та освітні характеристики: університет, напрям навчання, курс, стать, вік.

Обізнаність про Європейський Союз

Опитані українські студенти вказують, що їхні знання про ЄС не є достатніми. Так зазначають 46,5%. Лише 33,2% вказують, що мають достатні знання про ЄС, 20,4% не змогли ствердно дати відповіді на це запитання.

У віковому розподілі, найбільшу обізнаність про ЄС союз мають студенти віком 19 – 21 року. Це є студенти 4 – 5 років навчання, які перебувають на останньому році бакалаврату, або ж на першому році магістратури. Можна сказати, що саме ці студенти є найбільш активними та цікавими до політичних, економічних і соціальних питань. Вони знаходяться в ситуації подальшого життєвого вибору, а отже є цікавими та відкритими до зовнішнього світу.

Бажання покращити рівень своєї обізнаності про ЄС мають 75,5 % студентів, що вказує на потребу студентів отримувати інформацію про ЄС, а також і про всі процеси, які відбуваються в ньому.

Найбільший рівень обізнаності про ЄС висловлюють студенти Національного університету «Львівська політехніка», зокрема це 35%. Високі показники обізнаності також у студентів Одеського національного політехнічного університету – 34,7%. Водночас в цьому університеті і високий показник студентів вказує, що вони не достатньо знають про ЄС (37,1%). Для 31,9% студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова було складно відповісти на це запитання. І аж 30% студентів Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля залишили це питання без відповіді.

Чи достатньо Ви знаєте про Європейський Союз?				
	НПУ ім. М.П. Драгоманова	СНУ ім. В. Даля	ОНПУ	НУ «ЛП»
Так, достатньо	28.9%	25.3%	34.7%	35.1%
Ні, не достатньо	35.0%	24.1%	37.1%	33.8%
Важко відповісти	31.9%	20.3%	28.2%	20.9%
Немає відповіді	4.2%	30,3%	-	10,2

Серед тих студентів, які відповіли, що мають потребу у отриманні додаткової інформації про ЄС, 69% є саме студенти вікової категорії 19 – 21 року. Студенти, які мають вік 25 років і більше, найменше потребують розширювати свої знання про ЄС, що ймовірно пов'язано із перемиканням уваги цієї вікової категорії на вирішення інших життєвих завдань.

Ставлення до ЄС

В цілому загальна оцінка ЄС серед українських студентів презентується нейтральним і позитивним ставленням. Так, 51,2% студентів декларують нейтральне ставлення до ЄС, 44,3% вказують на позитивне ставлення, лише 3,5% опитаних негативно відносяться до ЄС.

У статевому розподілі, 61.3% жінок мають позитивне ставлення до ЄС і лише 38.5% чоловіків.

Переваги від вступу в ЄС

Змістовним наповненням обізнаності щодо ЄС має бути розуміння переваг і ризиків, які несе з собою вступ України в ЄС. Для аналізу було запропоновано декілька сфер, найбільш значимих при вступі держави до ЄС.

Які переваги отримує держава від членства в ЄС? (у %)					
	<i>Економічне зростання</i>	<i>Політичну стабільність</i>	<i>Посилення впливу на міжнародній арені</i>	<i>Зміцнення безпеки</i>	<i>Посилення міжетнічного діалогу</i>
Однозначно не отримує	6.1	8.1	6.7	5.6	4.4
Радше не отримує	17.5	26.5	19.8	17.5	15.1
Радше отримує	44.8	34.9	37.8	38.4	34.9

Однозначно отримує	19.9	17.9	23.8	26.2	28.4
Не знаю / Важко відповісти	9.9	10.7	9.0	9.1	15.1
Немає відповіді	1.7	1.7	-	3.2	2.1

Українські студенти вказують, що при вступі держави до ЄС країна отримує шанс здійснити *економічне зростання* (19.9% - отримає однозначно, а 44,8 – радше отримає); це сприятиме *політичній стабілізації* (17,9 - отримає однозначно, а 34,9 – радше отримає); *посиленню впливу України на міжнародній арені* (23,8 - отримає однозначно, а 37,8 – радше отримає); *зміцненню безпеки* (26,2 - отримає однозначно, а 38,4 – радше отримає); *посиленню міжетнічного діалогу* (28,4 - отримає однозначно, а 34,9 – радше отримає). Водночас до усвідомлених ризиків вступу держави в ЄС можна віднести розуміння студентами тієї обставини, що цей *вступ може не сприяти політичній стабільності* в країні (8,1 % - однозначно не отримає, 26,5 – радше не отримає).

Вступ кожної нової країни до ЄС привносить свої особливості в це політичне утворення. Україна, вступаючи в ЄС, може привнести культурну різноманітність (58,4%), а також посилює ресурсний потенціал ЄС (74,8%). Натомість, студенти зазначають, що вступ України у ЄС не сприятиме розвитку економіки та посиленню безпеки цього політичного утворення.

Що позитивного Україна може додати в розвиток ЄС?, (у %)			
	Ні	Так	Немає відповіді
Культурну різноманітність	37.3	58.4	4.2
Посилення безпеки	86.4	9.5	4.0
Збільшення ресурсного потенціалу (людського, наукового, природнього)	20.8	74.8	4.0
Розвиток економіки	81.7	13.4	4.8

Можливі причини розпаду ЄС

Ще одним із ризиків вступу України в ЄС є приєднання до тих проблем, які стоять перед країнами Європейського Союзу. Усвідомлення цих проблем та наслідків їх існування є так само індексом усвідомленого європейського вибору. Студентам було запропоновано визначити, які явища можуть стати причиною розпаду ЄС.

	Однозначно ні	Радше ні	Радше так	Однозначно так	Не знаю / Важко відповісти	Немає відповіді
Вихід Британії з ЄС	16.0	42.5	18.2	6.8	14.1	2.5
Розбіжності позицій країн-членів ЄС щодо питань зовнішньої й оборонної політики	4.5	22.7	43.2	16.3	10.1	3.0
Розширення, що збільшується, між країнами й регіонами за рівнем життя	7.7	31.7	29.9	15.0	12.4	3.3
Міграційна криза	5.9	28.4	31.1	16.6	15.2	2.6
Посилення націоналістичних настроїв	6.5	24.3	35.8	17.8	13.1	2.5

До таких причин, на думку українських студентів можна віднести розбіжності позицій країн-членів ЄС щодо питань зовнішньої й оборонної політики (однозначно так – 16,3 % і 43,2% - радше так), міграційну кризу (однозначно так – 16,6 % і 31,1% - радше так), посилення націоналістичних настроїв (однозначно так – 17,8 % і 35,8% - радше так). Натомість, вихід Британії з ЄС в уявленні студентів жодним чином не загрожує розпаду цього утворення (однозначно ні – 16 % і 42,5 % - радше ні).

Національна політика України

Вектором, який може призвести до вступу в ЄС, можна вважати національну політику. Розуміння спрямованості цієї політики та її конгруентності з національними інтересами є запорукою шансу вплинути на розвиток державотворчих процесів в Україні.

Українські студенти в більшості своїй вважають, що нинішня зовнішня політика держави не відповідає її національним інтересам (61.6% опитаних), не змогли визначитись з оцінкою зовнішньої політики України 27.8% опитаних. І лише 9,2% відповіли, що зовнішня політика держави відповідає її національним інтересам. Відповіді щодо пріоритетності напряму зовнішньої політики отримано різні у різних регіонах країни.

Який напрям зовнішньої політики може бути пріоритетним для України?				
	НПУ ім. М.П.Драгоманова	СНУ ім. В. Даля	ОНПУ	НУ «ЛП»
Вступ України до Європейського Союзу	29.2%	17.4%	12.9%	40.5%
Налагодження Україною союзних відносин з країнами СНД, у тому числі з Росією	18.0%	35.4%	43.7%	2.9%
Вступ України до НАТО	37.5%	12.5%	42.2%	7.8%
Утвердження України як позаблокової держави	28.8%	23.0%	28.2%	20.0%

Аналіз відповідей студентів у розрізі місця навчання показує: студенти з Одеси та Луганська більше тяжіють до налагодження Україною союзних відносин з країнами СНД, у тому числі з Росією (відповідно - 43,7% і 35,4 %), студенти зі Львова орієнтуються на вступ України до Європейського Союзу (40,5%), студенти столичного вишу займають середню позицію: з одного боку, вони декларують в якості пріоритетного вступ України до ЄС (29,2 %), вступ України до НАТО (37,5%), а з другого – утвердження України як позаблокової держави (28,8 %).

Якщо Україна вступить до ЄС це не дасть їй можливості **впливати на політику ЄС**. Так думає 43,1% опитаних. 38% студентів не можуть дати відповіді на це питання. Водночас, 17,2% вважає, що Україна, будучи членом ЄС матиме можливість впливати на його політику.

Також студентам пропонувалось оцінити актуальність вступу до НАТО, якщо Україна вже вступить у ЄС. Відповіді розподілились практично рівномірно. 38,3% вважає, що після вступу до ЄС для України залишиться актуальним питання вступу до НАТО. 39,4% не мають відповіді на це запитання. 20,6% вважають, що при такому розподілі позицій України, питання вступу до НАТО вже не буде актуальним.

Україна та ЄС

Логічно з урахуванням інформації щодо ЄС, переваг і ризиків вступу України в ЄС вирішити питання, чи варта Україні вступати в Європейський Союз. 47,2% опитаних українських студентів вважають, що Україна має вступити до Європейського Союзу. Водночас, 34,4% опитаних не змогли визначитись з відповіддю на вказане питання. Якщо врахувати тих, хто дав однозначну відповідь «ні», сумарно це становить 51,2 %, тобто більше половини опитаних.

Вступ України до ЄС більшою мірою підтримують студенти Київського (39,4%) і Львівського (32,7%) університетів. Студенти Одеського університету в більшій мірі вказують на те, що Україні не потрібно вступати до ЄС. Важко відповісти обрало 29,2% студентів Східноукраїнського національного університету.

Чи потрібно Україні вступати до ЄС?				
	НПУ ім. М.П. Драгоманова	СНУ ім. В. Даля	ОНПУ	НУ «ЛП»
Так	39.4%	17.2%	29.3%	32.7%
Ні	23.5%	27.3%	36.0%	20.3%
Не знаю / Важко відповісти	28.8%	29.2%	24.3%	22.6%
Немає відповіді	8,3%	26,3%	13,4	24.4%

Вступ України до Європейського союзу, на думку студентської молоді, а саме 40,5% не може стати загальнонаціональною ідеєю, яка б об'єднала всі регіони України. 27,6% вважають, що так. 29,3% не можуть визначитись з відповіддю на це запитання. Отже, на думку студентів, вступ до ЄС допоможе Україні покращити економічні та безпекові проблеми, водночас не може бути об'єднавчим чинником у державотворчих процесах. Це означає, що внутрішньополітичні проблеми та інтереси переважають над зовнішньополітичними поглядами сучасних студентів, що не дивує в кризових умовах сучасного українського суспільства.

Опитані студенти мали змогу оцінити перспективи вступу України до ЄС, а також охарактеризувати нинішній стан їхніх взаємовідносин. Так, 71,5% студентів вважають, що ці відносини можна визначити як «Тупцювання на місці». Прогрес у відносинах між ЄС та Україною вбачає лише 8,8% опитаних. Натомість регрес бачить лише 5,2% студентів українських вишів.

На думку 44,8% студентів Україна може розраховувати на вступ до ЄС у проміжку від 5 до 10 років. 31,1% опитаних вбачає перспективи Україні щодо вступу до ЄС не раніше ніж 10 років, а то й пізніше. Практично 20% зазначають, що Україна може вступити до ЄС уже за 5 років.

Україно-російські відносини

57,8% опитаних українських студентів, хоча й вбачають позитивні зміни від вступу України до ЄС, водночас вказують, що на розвиток україно-російських відносин це впливатиме негативно. Зокрема посилить розбіжності інтересів нашої держави з Росією. 12% українських студентів вважають, що це допоможе нормалізувати відносини між Україною і Росією, а 13,5% вказує, що це може сприяти вирішенню конфлікту між нашими державами. Така ж кількість вказує, що це не позначиться на відносинах двох держав.

Як, на Вашу думку, позначиться вступ України до Європейського Союзу на розвитку україно-російських відносин?		
	<i>Частота</i>	<i>у %</i>
Нормалізує	109	12.0
Посилить розбіжності інтересів нашої держави з Росією	525	57.8
Вирішить російсько-український конфлікт	123	13.5
Не позначиться	124	13.6
Немає відповіді	28	3.1

Причини сповільнення вступу України в ЄС

Водночас вступ України до ЄС є кроком до формування її як європейської держави в політичному та ціннісному вимірі. Оцінка європейськості українського суспільства передбачає оцінку причин, що перешкоджають вступу України до ЄС. Серед першочергових проблем, на думку студентів: корупція (65,9%), економічна криза (45%), слабкість політичної еліти (42,7%) та проведення в Україні АТО (38,9%). Ці чинники вказують на внутрішні гострі проблеми країни і цілком співпадають з тим, що артикулюється в

українських ЗМІ з приводу цих проблем. Натомість ментальність українців ніяк не може стояти на перешкоді процесу інтеграції України до ЄС.

Що найбільшою мірою сповільнює процес інтеграції України до ЄС?, (у %)			
	<i>Ні</i>	<i>Так</i>	<i>Немає відповіді</i>
Економічна криза	51.9	45.0	2.9
Повільні реформи	61.1	36.0	3.0
Слабкість політичної еліти	54.3	42.7	3.0
Політика ЄС щодо України	82.2	14.9	3.0
Політика Росії щодо України	79.2	17.9	2.9
Проведення в Україні АТО	58.1	38.9	3.0
Корупція	31.2	65.9	2.9
Ментальність українців	74.1	22.8	3.1

Основними країнами, які першочергово допомагають Україні в процесі вступу до ЄС є такі країни як Польща, Німеччина, Велика Британія, країни Балтії, Франція, США. Серед тих країн, які перешкоджають вступу України в ЄС студенти найчастіше вказують на Росію, Грецію, Голландію, Чехію, Угорщину та інші.

Цікавим було запитання щодо особистої вигоди кожного від вступу України в ЄС. Важко оцінювати процеси на загально національному рівні, тому про переваги від вступу України до ЄС на рівні цілої держави студенти ще не можуть говорити впевнено і однозначно, а тому 50% опитаних не змогли дати відповіді на це запитання. Оцінити власні перспективи в разі, якщо Україна вступить до Європейського Союзу, виявилось легше. Тут лише 27,4 % вказали, що їм важко відповісти на це запитання, 39% опитаних вважають, що вони від цього виграють, а 29,5 % - що на них це ніяк не позначиться.

Від вступу України в ЄС найбільше виграють студенти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ) - 42,7% та Національного університету «Львівська політехніка» – 30.5%. Студенти Одеського національного політехнічного університету в більшій мірі переконані, що вони від цього програють – 57.6%. 35.1% студентів Східноукраїнського національного університету імені В. Даля вважають, що на них це жодним чином не позначиться.

Серед тих опитаних респондентів, які мають позитивне ставлення до ЄС, домінує позиція, що від вступу України до ЄС, вони особисто виграють – 59.7%. Натомість, опитані, які мають негативну чи нейтральну оцінку ЄС, вважають, що від вступу України до ЄС, у їхньому житті не відбудеться кардинальних змін.

Європейські цінності

На розуміння своїх особистих інтересів сучасного українського студентства накладається сприйняття і прийняття європейських цінностей. Українські студенти вважають себе європейцями. Саме так заявили 44,8% опитаних. Водночас, доволі значна частка респондентів не вважає себе європейцями, а саме 30,3%. 22,9% не змогли визначитись.

Ви вважаєте себе європейцем?		
	<i>Частота</i>	<i>у %</i>
Так	407	44.8
Ні	275	30.3
Не знаю / Важко відповісти	204	22.9
Немає відповіді	18	2.0

Для того, щоб відчувати себе європейцями в повній мірі, на думку українських студентів, слід, в першу чергу підвищити якість життя в Україні (81,8%), підняти рівень економіки (62,4%) та встановити безвізовий режим з ЄС (36,5%).

Що потрібно для того, щоб посилити відчуття європейськості українців?, (у %)			
	<i>Ні</i>	<i>Так</i>	<i>Немає відповіді</i>
Вступити Україні в Європейський Союз	73.8	22.2	3.3
Встановити безвізовий режим з ЄС	60.1	36.5	3.3
Зміцнити в Україні демократичні цінності	60.9	35.5	3.3
Підвищити якість життя в Україні	14.6	81.8	3.3
Підняти рівень економіки	34.1	62.4	3.4
Провести реформи	62.4	34.1	3.5

Отже, українські студенти сьогодні в більшості своїй висловлюють зацікавленість в тому, що відбувається в Європейському Союзі, вважаючи при тому, що інформації, яку вони мають явно недостатньо для того, щоб зробити усвідомлений вибір за чи проти вступу України до ЄС. Вони тверезо оцінюють переваги і ризики від вступу України в ЄС, критично ставляться до напрямків зовнішньої політики нашої держави і називають ті причини, які уповільнюють поступ України до Європейського Союзу. Водночас, студенти вважають, що вступ України в ЄС не може бути об'єднавчою національною ідеєю. Різниця у відповідях представників різних регіонів України демонструвала скоріше різницю у відстані цих вищих навчальних закладів до західних кордонів держави: чим далі від кордонів, тим невизначенішим є поняття «європейського вибору», тим віддаленішою видається перспектива близького вступу України в Європейський Союз.